

устойчивость формируется под воздействием внутренних психологических процессов среди которых не последнюю роль играет мышление. Мышление влияет на формирование картины мира, формирует внутренние установки, приоритеты, способствует выбору способов решения в сложных внутренних, социальных и профессиональных ситуациях. Источник эмоций – субъективная действительность и ее соотнесение с потребностями в данный момент. Меняя мышление человек по сути меняет свой внутренний мир, восприятие общей картины мира что отражается на эмоциональном состоянии.

Ключевые слова: *эмоции, мышление, эмоциональная устойчивость, воля, психологическое здоровье.*

УДК 925 : 159.923

ПРИМАЧОК ЛЮДМИЛА ЛЕОНТІЙВНА

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри здоров'я людини і фізичної реабілітації Навчально-наукового інституту охорони здоров'я Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ
ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ, ЯКІ ОПАНОВУЮТЬ ФАХ ФІЗИЧНОГО
РЕАБІЛІТОЛОГА**

В статті розкрито психологічну сутність процесу професійного становлення особистості. Обґрунтовано засоби психолого-педагогічного забезпечення професійного становлення студентів вищих освітніх закладів, які, в тому числі, опановують фах фізичного реабілітолога. Автором статті зазначено, що під процесом професійного становлення особистості розуміється розвиток його потенціалів і ресурсів, які сприяють професійному саморозвиткові і самореалізації в контексті загальнолюдської культури, з врахуванням конкретних умов життєдіяльності та професійної діяльності в процесі опанування і відтворення ним соціальних норм та цінностей. В статті професійне становлення особистості розглядається з позицій раціоналістичної психології як управління процесом формування суб'єктивної професійно-особистісної позиції (з урахуванням всієї кількості суб'єктивних і об'єктивних чинників), які актуалізують процес реалізації стратегій управління особистісними ресурсами, задіяними для здійснення професійного становлення індивіда.

Зазначено, що на розв'язання вказаних проблем і протиріч слід спрямувати весь навчально-виховний потенціал вищого освітнього закладу, а саме: на теоретичне осмислення проблем формування професійних компетентностей студентів (цілей, завдань, змісту навчального процесу, впровадження новітніх освітніх технологій,

оцінку їх результатів); на розробку освітніх стандартів нового покоління з урахуванням переходу на двоступеневу підготовку студентів (бакалавр, магістр) з орієнтуванням на компетентнісний підхід до навчання і виховання випускника; на побудову всього навчально-виховного процесу з урахуванням досягнення головного результату – підготовки спеціаліста із високим рівнем сформованості професійної компетентності (на рівні акме професійної майстерності); на перехід кожного викладача, залученого до процесу підготовки майбутніх спеціалістів, від фактичної та фактологічної передачі професійно значущої інформації; на зміну «суб'єкт-об'єктних» взаємостосунків на «суб'єктно-суб'єктні», системне бачення майбутнього спеціаліста як гармонійної особистості та високваліфикованого професіонала; на організацію соціально-педагогічного забезпечення освітнього процесу, спрямованого на інтеграцію професійного навчання і виховання майбутніх фахівців, навчальної і позанавчальної діяльності тощо.

Ключові слова: професійне становлення, психолого-педагогічне забезпечення, професійна майстерність, професійно-особистісна позиція, раціогуманістична психологія, суб'єкт-суб'єктні взаємостосунки, гармонійна особистість.

Постановка проблеми. В психологічній літературі неодноразово наголошується [13; 14], що абсолютна більшість дослідників приділяють неабияку увагу визначенню сутності явища, яке вивчається, або процесу, який є важливою складовою частиною його розуміння. Розкриття сутності процесу, який вивчається, відбувається через уточнення понятійно-категоріального апарату дослідження, який дозволяє:

- по-перше, досить однозначно тлумачити хід і результати психологічного дослідження;
- по-друге, якісно, з високим ступенем наукової достовірності розв'язувати дослідницькі завдання;
- по-третє, збагачувати педагогічну теорію і практику новими науковими знаннями, що ґрунтуються на результатах і висновках емпіричного дослідження;
- по-четверте, зрозуміти методологічну та світоглядну позицію дослідника, реалізовану в певному теоретичному підході до вивчення даної проблеми.

Тому проблема соціально-педагогічного забезпечення професійного становлення студентів вищих освітніх закладів, які, в тому числі, опановують фах фізичного реабілітолога, є вельми актуальною, становить неабиякий інтерес в будь-яких часових перспективах та соціальних просторах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробка теоретико-методологічної концепції соціально-педагогічного забезпечення професійного становлення студентів вищих освітніх закладів, які опановують фах фізичного реабілітолога, потребує використання наукових категорій та дефініцій, які досить об'єктивно відображують найбільш загальні суттєві властивості, зв'язки і парадигмальні відношення теорії та практики вищої освіти. Питання щодо різних категорій соціально-педагогічного забезпечення і професійного становлення не є зовсім новим, але, при цьому, достатньо важким і актуальним завжди, і щодо нього, як показало дослідження, немає єдиної сталої точки зору. Крім того, на думку Г.О.Балла та М.В.Папучі [1], висловленої в численних дискусіях і публікаціях, в основних законодавчо-нормативних актах щодо даного питання на даний час спостерігається дефіцит термінологічної культури. Це пояснюється, поперше, тим, що дослідження проблеми професійного становлення особистості знаходиться на стику різних наук. В ньому беруть участь представники різних галузей знань теорії і практики: філософи [2; 3], психологи [4; 18], педагоги [7; 8], які вносять до психолого-педагогічних категорій свій авторський зміст. По-друге, вимоги, які ставляться щодо рівня професійної підготовки студентів і рівня їхнього професійного становлення, які в сучасних умовах здійснюються на основі міжнародних та вітчизняних державних стандартів вищої професійної освіти, як справедливо зазначається в публікаціях Європейського фонду освіти, характеризуються неабияким різноманіттям і деякою двозначністю в термінах та категоріях, що великою мірою перешкоджає розумінню даної проблеми.

Отже, завданнями нашої статті є:

1. Розкрити психологічну сутність процесу професійного становлення особистості.
2. Обґрунтувати засоби соціально-педагогічного забезпечення професійного становлення студентів вищих освітніх закладів, які, в тому числі, опановують фах фізичного реабілітолога.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Досвід проведення наукових досліджень свідчить про те, що найбільш продуктивними методами розробки понятійного апарату є специфікація і співставлення загальнонаукової лексики, встановлення аналогій, моделювання до-

сліджуваних процесів і планування здійснення експериментальних впливів, аналіз та синтез наукових знань і емпіричних даних тощо.

Отже, аналіз та інтерпретація базових понять і категорій проблеми соціально-педагогічного забезпечення професійного становлення студентів здійснювались нами на основі інтеграції загальнонаукових та суто спеціальних психолого-педагогічних та медико-соціальних знань. Проведений аналіз філософсько-методологічних основ дослідження процесу становлення особистості свідчить про те, що, як правило, термін «становлення» використовується в трьох значеннях: як синонім категорії «розвиток», як експлікація процесу створення передумов, часткових елементів предмету, що виникає на основі цього розвитку, як характеристика структурних елементів предмету, який виникнув, коли відбувається перехід від старого до нового, зростання та збагачення цього нового, його зміцнення і перетворення в цілісну розвинену, сформовану та добре узгоджену систему.

Отже, під *процесом професійного становлення особистості* ми будемо розуміти розвиток його потенціалів і ресурсів, які сприяють професійному саморозвиткові і самореалізації в контексті загальнолюдської культури, з врахуванням конкретних умов життєдіяльності та професійної діяльності в процесі опанування і відтворення ним соціальних норм та цінностей. Ми будемо розглядати професійне становлення особистості з позицій раціогуманістичної психології як управління процесом формування суб'єктної професійно-особистісної позиції (з врахуванням всієї кількості суб'єктивних і об'єктивних чинників), які актуалізують процес реалізації стратегій управління особистісними ресурсами, задіяними для здійснення професійного становлення індивіда. Це дозволяє говорити про те, що мета діяльності педагога в такому процесі – управління формуванням особистісно-професійної позиції, яка розуміється нами як система домінуючих ціннісно-сміслових ставлень спеціаліста до соціокультурного оточення, до самого себе і своєї професійної діяльності, що безпосередньо пов'язано, як свідчить теоретичний аналіз наукової літератури, зі специфічною ресурсною діяльністю, до якої ми відносимо соціально-педагогічне забезпечення.

Аналіз наукових джерел переконує, що термін «забезпечення» активно використовується різними науками. Прийнято говорити про економічне, інформаційне, кадрове, методичне, матеріально-технічне, правове, педагогічне, соціальне забезпечення тощо.

В психології термін «забезпечення» тлумачиться з різних боків, з огляду на певну специфіку процесу, який розглядається. Так, з точки зору економічної психології та психології управління «забезпечення» обгрунтовується двозначно, а саме як:

1) сукупність заходів і засобів, створення умов, які сприяють нормальному, адекватному протіканню економічних та управлінських процесів, реалізації намічених планів, програм, проектів, підтримці стабільного функціонування економічної системи та її об'єктів, перешкоджанню збоїв, порушень законів, нормативних настановлень, контрактів;

2) допоміжні засоби, які використовуються в автоматизованих системах керування та в інформаційних системах, що сприяють підтримці функціонування цих систем [10, с. 3–7].

Інформаційне забезпечення Ю.М.Швалбом [20, с. 251–255] визначається як:

- 1) інформація, яка є необхідною для управління психолого-організаційними процесами, що міститься в базах даних інформаційних систем;
- 2) створення інформаційних умов функціонування систем управління, забезпечення їх необхідною інформацією, засобами пошуку, накопичення, зберігання, обробки, передачі інформації, організація банку даних. Інформаційне забезпечення є неодмінною умовою побудови і функціонування автоматизованих систем управління;
- 3) забезпечення математико-статистичного аналізу отриманих емпіричних даних.

Під інформаційним забезпеченням також нерідко розуміють надання інформації, знайденої в ході робіт із задоволення психолого-інформаційних потреб користувача і запропонованого інформаційного продукту в зручному для споживача вигляді. В цьому випадку інформаційне забезпечення є процесом надання інформації, необхідної для здійснення будь-якої діяльності, оцінки стану досліджуваного об'єкту, здійснення психолого-педагогічного експерименту, попередження небажаних (небезпечних) ситуацій тощо [11].

Правове забезпечення в психології розглядається як комплекс спеціальних заходів, засобів і способів, які вміщують певний юридичний зміст і

спрямовані на регулювання організації і функціонування психолого-педагогічних процесів. В змістовому плані правове забезпечення включає в себе правові засоби (юридичні норми, індивідуальні правові приписи, правові акти, правостосунки, суб'єктивні права і обов'язки і т.д.), правову діяльність (правотворчість, застосування і використання правових засобів, реалізація суб'єктивних прав і обов'язків і т.д.), правову свідомість (уявлення щодо правових явищ, їх суб'єктивний образ та експлікацію з точки зору психологічної парадигми і т.д.), процес формування правосвідомості (формування правової культури, набуття правового досвіду, розвиток правового мислення і т.д.) [23].

В плані організації та проведення психолого-педагогічного експерименту є важливим технічне забезпечення, яке визначається як сукупність технічних засобів, комп'ютерної техніки, засобів передачі інформації, що використовується в автоматизованих системах управління та в інформаційних системах. Також достатньо поширеним в психолого-педагогічній теорії і практиці є поняття кадрового забезпечення. Останнє є механізмом управління як підготовкою кадрів відповідно до потреб інноваційних процесів у суспільстві, так і забезпеченням безперервного розвитку персоналу в зв'язку з розробкою і впровадженням інновацій на підприємствах, в організаціях. В психології також існує поняття «матеріально-технічне забезпечення», що має на увазі озброєння психолога необхідними йому засобами здійснення професійної діяльності [24, с. 80–81].

Отже, «забезпечення» може розглядатися, з однієї сторони, як сукупність засобів, інструментів, умов, які сприяють розв'язанню психологом певних завдань, а, з іншої сторони – в якості процесу управління, створення і надання згаданих вище засобів і умов для досягнення більшої ефективності реалізації конкретної професійної діяльності.

Ми, в свою чергу, під «забезпеченням» будемо розуміти процес здійснення позитивної діяльності будь-чого через створення комплексу спеціальних заходів, засобів і способів, які допомагають в реалізації реальних можливостей соціальної системи, спрямованих на її регулювання, функціонування і подальший розвиток. В якості таких можливостей психосоціальної системи постають потенціали.

Поняття «потенціал» останніми роками отримало досить широке поширення в різних галузях науки, техніки і соціальної діяльності. Багато

вчених говорять про економічний, виробничий, науково-технічний, освітній, ресурсний та інші потенціали, що пов'язано з усвідомленням ними реальності використання багатьох матеріальних і суспільних можливостей, необхідних для успішного функціонування сучасного суспільства [16, с. 51–52]. Зміст поняття «потенціал» вітчизняні автори характеризують переважно як:

- сукупність реальних можливостей, умінь і навичок, які визначають рівень їхнього розвитку та функціонування [22, с. 23–29];
- невикористані можливості, об'єктивні резерви, здатні виявити себе, забезпечивши якісно новий позитивний результат [21];
- синтетичну (інтегровальну) якість, що характеризує ступінь можливостей особистості в професійній діяльності [12, с. 64–93];
- спеціальна якість, яка висвітлює міру відповідності діяльнісних якостей індивіда існуючій соціальній нормі (з огляду на виконання певної соціальної ролі), що вимагається для професійного самовизначення особистості в якості суб'єкта творчості [5, с. 406–408];
- характерна якість індивіда, яка визначає ступінь його можливостей в творчому самоздійсненні й самоорганізації [17].

Таким чином, потенціал – це сукупність латентних можливостей особистості для здійснення будь-якої, в тому числі – професійної діяльності. Враховуючи цю точку зору, можна зробити наступні припущення:

- потенціал особистості – явище комплексне, яке розвивається і реалізується в професійній діяльності;
- реалізація особистісного потенціалу зумовлене суб'єктивними і об'єктивними умовами;
- реалізація потенціалу особистості є реалізацією внутрішніх можливостей людини, домінуючих якостей його особистості, здатностей і мотивацій;
- інтегративним компонентом особистісного потенціалу постає мотиваційно-діяльнісна сфера.

У нашій роботі під «*потенціалом*» ми будемо розуміти сукупність латентних можливостей особистості для здійснення будь-якої професійної діяльності. Потенціал є якісною характеристикою тієї чи іншої природної або соціальної системи, яка відображує наявність у неї будь-яких реальних

можливостей (здібностей), пов'язаних із збереженням (адаптацією, відтворенням), функціонуванням і/або розвитком (саморозвитком) даної системи.

Важливою соціальною характеристикою студентства є близькість за характером діяльності, інтересів, професійною орієнтацією на соціальну групу інтелігенції, спеціалістів. Останнім визначається і внутрішня неоднорідність студентства не тільки за соціальним походженням, національністю, демографічними ознаками, але також і за професійним спрямуванням.

Професійне становлення особистості визначає те, що студентський вік (який має межі від 17 до 21-22 років) співпадає з кризою юності. Дана криза, з однієї сторони, пов'язана із залученням молоді до нового способу життя, залучення до ціннісно-значущих суспільних форм діяльності (зокрема, професійної), а, з іншої, – позначає фактичний розрив ідеалів і реальності, який може бути подоланий лише завдяки реальному самовизначенню особистості в майбутньому життєвому та професійному шляху [11].

В результаті недостатності життєвого досвіду в поведінці юнаків і дівчат нерідко виявляється внутрішній дискомфорт, який супроводжується іноді зовнішньою агресією, невпевненістю і (або) навіть уявленням щодо власної неповноцінності. В студентському віці нерідко актуалізуються і розчарування в професійному і життєвому виборі, невідповідність очікувань та уявлень щодо власної професійної і реальності її опанування. В зв'язку з тим, що основна мета перебудови сучасної вищої освіти зорієнтована на розвиток індивідуальних психологічних особливостей студента, одним із пріоритетних завдань освітньої системи постає інтелектуальне виховання тих, хто навчається, засноване на ускладненні і збагаченні пізнавального досвіду кожного студента. Таким чином, що досягнення загального позитивного результату в навчанні і розвитку особистості є можливим лише за умов врахування вікових, індивідуальних особливостей особистості, потенційних можливостей пізнавальної діяльності студентів, тобто їх здатності навчатися.

Аналіз наукової психолого-педагогічної літератури, а саме дослідження І.В.Коваль [9], Ю.М.Швалба [19, с. 503–517] дозволяє зробити висновки про те, що в якості повноправних партнерів в сфері сучасної вищої освіти студенти мають брати участь у всіх аспектах діяльності з метою забезпечення якості навчання, цікавитися всіма її аспектами тощо. При цьому сформованість компетентностей як результатів навчання багато в чому

визначає процес професійного становлення студентів та окреслює траєкторію кар'єрного зростання в майбутньому. Разом з цим, сформованість у студентів всіх необхідних компетентностей фасилітує їх до актуалізації адекватних методів розвитку власне універсальних компетентностей в процесі реалізації програми навчання у вищому освітньому закладі.

Як свідчать результати емпіричних досліджень [6, с. 132–158], для студентів нерідко є характерним досить низький рівень мотивації у виборі майбутньої професії, він не фасилітує професійну зорієнтованість і зумовлюється відсутністю професійного відбору під час прийому абітурієнтів до вищих освітніх закладів, і, тим більше, не сприяє формуванню ціннісно-етичних компонентів професійно значущих компетентностей.

Стосовно останнього твердження слід наголосити, що сучасний стан викладання циклу гуманітарних дисциплін в університеті значною мірою базується на інформаційно-інтерактивному і предметно-центрованому підходах; загалом переважає дисциплінарна архітектоніка над міждисциплінарною в побудові навчальних планів; їхній зміст, як правило, приймає суто конкретний характер, зорієнтований на розвиток професійних умінь і навичок, на формування всіх основних складових професійних компетентностей. При цьому студент визнається суб'єктом освітньої діяльності, проте, в той же час, в основному зберігається формальна логіка навчання, розрахована на пасивного об'єкта, коли викладач залишається основним джерелом та інтерпретатором інформації. Також в освітньому процесі вищих навчальних закладів постійно посилюється протиріччя між збільшенням часу на самостійну роботу студентів і перевантаженістю викладача, нераціональною, ненормованою кількістю годин, які виділяються на контроль результатів навчальної діяльності майбутніх фахівців.

Висновки. Отже, на розв'язання вказаних проблем і протиріч слід спрямувати весь навчально-виховний потенціал вищого освітнього закладу, а саме:

- на теоретичне осмислення проблем формування професійних компетентностей студентів (цілей, завдань, змісту навчального процесу, впровадження новітніх освітніх технологій, оцінку їх результатів);
- на розробку освітніх стандартів нового покоління з урахуванням переходу на двоступеневу підготовку студентів (бакалавр, ма-

гістр) з орієнтуванням на компетентнісний підхід до навчання і виховання випускника;

- на побудову всього навчально-виховного процесу з урахуванням досягнення головного результату – підготовки спеціаліста із високим рівнем сформованості професійної компетентності (на рівні акме професійної майстерності);
- на перехід кожного викладача, залученого до процесу підготовки майбутніх спеціалістів, від фактичної та фактологічної передачі професійно значущої інформації та організації навчання до керівництва самостійною навчально-пізнавальною та професійно-практичною діяльністю студентів таким чином, що вони починають усвідомлювати власне свою роль у становленні спеціалістів, які орієнтуються на свободу вибору і самовизначення, на прояви творчих здібностей і формування професійної свідомості, адекватних потребам як суспільства, так і кожної конкретної особистості;
- на зміну «суб'єкт-об'єктних» взаємостосунків на «суб'єктно-суб'єктні», системне бачення майбутнього спеціаліста як гармонійної особистості та високваліфікованого професіонала;
- на організацію соціально-педагогічного забезпечення освітнього процесу, спрямованого на інтеграцію професійного навчання і виховання майбутніх фахівців, навчальної і позанавчальної діяльності тощо.

Теоретичний аналіз наукової літератури дає нам всі підстави говорити про розуміння сутності навчання та виховання майбутніх фахівців у системі вищої освіти в парадигмі інтеграції останньої у світовий освітній простір.

При цьому під вихованням майбутнього фахівця ми будемо розуміти:

- виховання як процес гуманізації вищої освіти, формування морально-духовних цінностей та життєвих перспектив. Саме даний аспект виховання експлікує домінуювальний основний смисл освітнього процесу у вищій школі. На даний час у вищих освітніх закладах створюються неабиякі передумови для оновлення змісту виховання, яке необхідно зосередити на формуванні гуманістичних, соціально значущих цінностей та ідеалів громадянської поведінки, які, в свою чергу, фасилітують особистість до інтеграції у західноєвропейський та світовий освітній простір;

- виховання як основа для самовиховання студентів через систему суб'єкт-суб'єктних взаємостосунків;
- виховання в контексті розв'язання завдань становлення демократичних основ життєдіяльності вищого освітнього закладу (із врахуванням студентської ініціативи, студентського самоврядування);
- аналіз психологічних засад виховання у вищих освітніх закладах як процесу соціокультурного співробітництва особистості студента та міжкультурних процесів, які відбуваються в оточуючому суспільстві;
- розгляд психологічних детермінант виховання студентів у парадигмі вищих освітніх закладів з метою створення виховного середовища, виховного простору, що великою мірою яке адекватно відображує системність умов і цілей виховання особистості. Останнє фасилітує забезпечення передумов для творчого, наукового, фізичного розвитку особистості, які, в свою чергу, попереджуватимуть прояви антисоціальної поведінки;
- виховання як інтегративний чинник контингенту студентів не тільки минулих, але й нинішніх років (корпоративність студентів, викладачів і всіх структурних підрозділів вищих освітніх закладів);
- виховання в контексті психолого-педагогічної підтримки. Цілеспрямована виховна взаємодія у вищих освітніх закладах розглядається як один із можливих шляхів пом'якшення соціально-психологічного напруження. Організація психологічної підтримки молоді, яка навчається, має приймати інноваційні напрями виховної роботи;
- виховання як висококваліфіковане і системне надання допомоги студенту, що фасилітує опанування життєво значущих поглядів і навичок (йдеться про місце виховання в психосоціальній моделі профілактики наркоманії і формуванні основ здорового способу життя).

Система вищої освіти на сьогодні розглядається як досить важливий інститут соціалізації особистості, де навчання і виховання є єдиним процесом, спрямованим на підготовку високоосвічених, широко ерудованих, культурних, висококваліфікованих, творчо мислячих спеціалістів. В студентські роки молоді люди найбільш активно долучаються до цінностей куль-

тури, набувають навичок суспільно-політичної діяльності, інтенсивно розширюють коло спілкування. Цьому сприяють особливий устрій життя вищої школи, де істотною характеристикою є заохочення творчості, ініціативи і самодіяльності у пошуці найбільшою мірою оптимальних форм і методів самостійного здобуття знань. Досить багато вищих освітніх закладів за останні роки значно покращили організацію виховної роботи зі студентами. Для цих вузів характерною є інтегрована система виховної роботи, яка має на увазі досить чітку структуру планування навчально-виховного процесу, різноманітний зміст наповнення навчальних дисциплін, кадрове і матеріальне забезпечення: взаємодія кафедр, деканатів і рад вищих освітніх закладів (в тому числі – студентських). В багатьох навчальних закладах помітною є координуюча роль проректорів, управлінь (відділів) із виховної роботи, де досить потужно підтримується студентське самоврядування, створюються психолого-педагогічні доцільні умови для діяльності суспільних молодіжних організацій, активізується діяльність кураторів тощо.

Так, Н.О.Михальчук основними напрямками виховної роботи у вищих освітніх закладах пропонує вважати наступні:

- забезпечення умов для максимального і всебічного самовираження студента і викладача в конструктивній соціально корисній діяльності;
- стимулювання різнорівневої і різноаспектної педагогічної взаємодії викладачів і студентів у різних видах спільної діяльності [15, с.171–179].

Таким чином, у всіх сферах діяльності вищих освітніх закладів у зв'язку з тенденціями розвитку світового освітнього процесу, змінами освітньої парадигми, які мають місце останніми роками, відбувається процес зміни морально-ціннісних орієнтацій, пов'язаний з активним пошуком шляхів створення антропогенної цивілізації майбутнього. Перетворення, які відбуваються, істотно змінюють роль, завдання, структуру і зміст функціонування вищої освіти як соціального інституту.

В цих соціально-політичних умовах Україна відчуває гостру потребу у формуванні особистісного потенціалу, необхідного для інтенсивного розвитку суспільства. За цих обставин вища освіта є тим соціальним інститутом, який фасилітує створення людини нової епохи, професійного, творчого зорієнтованого, гнучкого та інноваційного мислячого спеціаліста, без якого неможливою є побудова суспільства, заснованого на передових технологіях, інноваційних засобах та міжкультурній діяльності тощо.

В сучасному суспільстві все чіткіше усвідомлюється необхідність підготовки спеціалістів високої якості, які відповідають вимогам як державних, так і світових стандартів у сучасній системі модернізації вищої освіти. Останнє не є випадковим, оскільки концепція соціального розвитку держави, яка реалізується в соціальній політиці, постає в розумінні цього процесу як постійного руху до підвищення рівня благоустрою людини і, як наслідок, – благополуччя всього суспільства.

Студентська молодь завжди являє собою інтерес як покоління, яке в результаті неабиякого освітнього рівня, активного працездатного віку, динамічної соціальної поведінки в найближчому майбутньому посяде провідне місце як інтелектуальна суспільно-виробнича сила. Адже, студентський вік є періодом активного розвитку особистості студента. Врахування цієї особливості створює базу для формування особистісно-професійної позиції молоді. Разом з цим, досить ідеальна ціль – професійне становлення студентів факультетів здоров'я та спорту, фізичної реабілітації університетів – може залишитися недосягнутою в зв'язку з тим, що традиційна практика професійної освіти не може розв'язати всі суттєві завдання сьогодення.

Перспективи подальших досліджень. Так, процес модернізації системи вищої освіти актуалізує нові вимоги до соціально-педагогічного забезпечення професійного становлення студентів, що буде поставати базовим завданням у наступних наших публікаціях.

Список використаних джерел:

1. Балл Г.О., Папуча М.В. Діалогічність як форма існування і розвитку особистості : [монографія] / Г.О. Балл, М.В. Папуча / [за загальною ред. Г.О. Балла, М.В. Папучі]. – Ніжин : Міланік, 2007. – 343 с.
2. Бауэр А. Философия и прогностика. Мировоззренческие и методологические проблемы общественного прогнозирования [Текст] / А. Бауэр, В. Эйхгорн. – М. : Прогресс, 1971. – 424 с.
3. Библер В.С. От наукоучения – к логике культуры : Два философских введения в двадцать первый век [Текст] / Владимир Соломонович Библер. – М. : Политиздат, 1991. – 412, [1] с.
4. Бодалёв А.А. Формирование понятия о другом человеке как личности [Текст] / Алексей Александрович Бодалёв. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1970. – 135 с.
5. Боришевський М.Й., Киричук О.В. Самосвідомість як детермінант саморозвитку особистості [Текст] / М.Й. Боришевський, О.В. Киричук // Тези доп. та матер. Міжнарод. наук.-практ. конф. «Ментальність. Духовність. Саморозвиток особистості», 18–25 черв. 1994 р., м. Луцьк. – Ч. 1, Р. 3. – Київ–Луцьк, 1994. – С. 406–408.
6. Вірченко С., Швалб Ю. Організація й проведення гуманітарної соціально-психологічної експертизи управлінських рішень [Текст] / С. Вірченко, Ю. Швалб // Філософія і соціологічна думка. – № 9–10. – 1993. – С. 132–158.

7. Каптерев П.Ф. Дидактические очерки [Текст] / Пётр Фёдорович Каптерев. – М. : Наука, 1982. – С. 595–612.
8. Ключева Н.В., Касаткина Ю.В. Учим детей общению [Текст] / Н.В. Ключева, Ю.В. Касаткина. – Ярославль, 1996. – 240 с.
9. Коваль І.В. Особистісно-стильові характеристики оволодіння іноземною мовою студентами вищого технічного навчального закладу : дис. ... кандидата психол. наук : 19.00.07 / Ірина Володимирівна Коваль. – К., 2003. – 179 с.
10. Коломинский Я.Л. Актуальные проблемы формирования у будущих учителей психологической готовности к педагогической деятельности [Текст] / Яков Львович Коломинский // Психология подготовки к педагогической деятельности. – Минск : Изд-во «Народная АСВЕТА», 1990. – С. 3–7.
11. Костюк Г.С. Вопросы психологии мышления [Текст] / Григорий Силович Костюк // Психологическая наука в СССР. – М., 1959. – Т. 1. – С. 357–440.
12. Ломов Б.Ф. Общение и социальная регуляция поведения индивида [Текст] / Борис Фёдорович Ломов // Психологические проблемы социальной регуляции поведения. – М. : Наука, 1976. – С. 64–93.
13. Лурия А.Р. Об историческом развитии познавательных процессов : Экспериментально-психологическое исследование [Текст] / Александр Романович Лурия. – М. : Наука, 1974. – 172 с.
14. Максименко С.Д. Розвиток психіки в онтогенезі : Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології [Текст] / Сергій Дмитрович Максименко. – Т. 1. – К. : Форум, 2002. – 319 с.
15. Михальчук Н.О. Комунікативний метод навчання іноземних мов у контексті трансформації вищої освіти в простір кроскультурного спілкування [Текст] / Наталія Олександрівна Михальчук // Філологічні студії. Науковий часопис. – Луцьк, 2004. – № 4. – С. 171–179.
16. Михальчук Н.О. Методологічні засади підготовки перекладачів у світлі Болонського процесу [Текст] / Наталія Олександрівна Михальчук // Переклад у 21 столітті // Тези наукової конференції 11 березня 2005 року, м. Харків. – Харків, 2005. – С. 51–52.
17. Моляко В.О. Стратегії творчої діяльності: школа В.О. Моляко [Текст] / Валентин Олексійович Моляко / [за ред. В.О. Моляко]. – К. : Освіта України, 2008. – 702 с.
18. Семиченко В.А. Мистецтво взаєморозуміння. Психологія та педагогіка сімейного спілкування : [навчальний посібник для студентів вищ. навч. закладів] / В.А. Семиченко, В.С. Заслуженок. – [2-ге вид.]. – К. : Веселка, 1998. – 214 с.
19. Швалб Ю.М. Психологічні моделі соціалізації особистості [Текст] / Юрій Михайлович Швалб // Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г.С.Костюка НАПН України / за ред. С.Д.Максименка. – № 7. Вип. 38. – 2015. – С. 503–517.
20. Швалб Ю.М. Учебная деятельность в системе профессиональной подготовки педагога [Текст] / Юрий Михайлович Швалб // Актуальні проблеми психології : Зб. наук. пр. Ін-ту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / за ред. С.Д. Максименка. – Т. 7. – К. : Логос, 2008. – С. 251–255.
21. Юнацький О. В. Криміналістичне моделювання пізнавальної діяльності слідчого [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / О.В. Юнацький ; Запорізький юридичний ін-т МВС України. – Запоріжжя, 2004. – 206 с.
22. Britell T.K. Competency and Excellence [Text] / T.K. Britell // Minimum Competency Achivment Testing / [ed. by Taeger R.M., Titlt C.K. (eds)]. – Berkeley, 1980. – P. 23–29.
23. Ivashkevych I.V. The structure of the professional competence of a lawyer [Electronic resource] / I.V. Ivashkevych // Technologies of intellect development. – Vol. 2, No. 2 (13). – 2016. – http://www.psytyr.org.ua/index.php/technology_intellect_develop/issue/current.
24. Jarvis P. Adult and Continuing Education. Theory and Practice [Text] / P. Jarvis. – London and New York, 1995. – P. 80–81.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Ball H.O., Papucha M.V. Dialohichnist yak forma isnuvannia i rozvytku osobystosti : [monohrafiia] / H.O. Ball, M.V. Papucha / [za zahalnoi red. H.O. Balla, M.V. Papuchi]. – Nizhyn : Milanyk, 2007. – 343 s.
2. Baue'r A. Filosofiia i prognostika. Mirovozzrencheskie i metodologicheskie problemy obshhestvennogo prognozirovaniia [Tekst] / A. Baue'r, V. E'jxgorn. – M. : Progress, 1971. – 424 s.
3. Bibler V.S. Ot naukoucheniia – k logike kul'tury : Dva filosofskix vvedeniia v dvadcat' pervyj vek [Tekst] / Vladimir Solomonovich Bibler. – M. : Politizdat, 1991. – 412, [1] s.
4. Bodalyov A.A. Formirovanie ponyatiia o drugom cheloveke kak lichnosti [Tekst] / Aleksej Aleksandrovich Bodalyov. – L. : Izd-vo LGU, 1970. – 135 s.
5. Boryshevskiy M.I., Kyrychuk O.V. Samosvidomist yak determinant samorozvytku osobystosti [Tekst] / M.I. Boryshevskiy, O.V. Kyrychuk // Tezy dop. ta mater. Mizhnarod. nauk.-prakt. konf. «Mentalist. Dukhovnist. Samorozvytok osobystosti», 18–25 cherv. 1994 r., m. Lutsk. – Ch. 1, R. 3. – Kyiv–Lutsk, 1994. – S. 406–408.
6. Virchenko S., Shvalb Yu. Orhanizatsiia y provedennia humanitarnoi sotsialno-psykholohichnoi ekspertzy upravlinyskykh rishen [Tekst] / S. Virchenko, Yu. Shvalb // Filosofiia i sotsiolohichna dumka. – № 9–10. – 1993. – S. 132–158.
7. Kapterev P.F. Didakticheskie ocherki [Tekst] / Pyotr Fyodorovich Kapterev. – M. : Nauka, 1982. – S. 595–612.
8. Klyueva N.V., Kasatkina Yu.V. Uchim detej obshheniyu [Tekst] / N.V. Klyueva, Yu.V. Kasatkina. – Yaroslavl', 1996. – 240 s.
9. Koval I.V. Osobystisno-stylovi kharakterystyky ovołodinnia inozemnoi movoiu studentamy vyshchoho tekhnichnoho navchalnoho zakladu : dys. ... kandydata psykol. nauk : 19.00.07 / Iryna Volodymyrivna Koval. – K., 2003. – 179 s.
10. Kolominskij Ya.L. Aktual'nye problemy formirovaniia u budushhix uchitelej psixologicheskoy gotovnosti k pedagogicheskoy deyatel'nosti [Tekst] / Yakov L'vovich Kolominskij // Psixologiya podgotovki k pedagogicheskoy deyatel'nosti. – Minsk : Izd-vo «Narodnaya ASVETA», 1990. – S. 3–7.
11. Kostyuk G.S. Voprosy psixologii myshleniia [Tekst] / Grigorij Silovich Kostyuk // Psixologicheskaya nauka v SSSR. – M., 1959. – T. 1. – S. 357–440.
12. Lomov B.F. Obshhenie i social'naya reguliatsiia povedeniia individa [Tekst] / Boris Fyodorovich Lomov // Psixologicheskie problemy social'noj reguliatsii povedeniia. – M. : Nauka, 1976. – S. 64–93.
13. Luriia A.R. Ob istoricheskom razvitii poznavatel'nyx processov : E'ksperimental'no-psykholohicheskoe issledovanie [Tekst] / Aleksandr Romanovich Luriia. – M. : Nauka, 1974. – 172 s.
14. Maksymenko S.D. Rozvytok psykhiky v ontogenezi : Teoretyko-metodolohichni problemy henetychnoi psykolohii [Tekst] / Serhii Dmytrovych Maksymenko. – T. 1. – K. : Forum, 2002. – 319 s.
15. Mykhalchuk N.O. Komunikativnyi metod navchannia inozemnykh mov u konteksti transformatsii vyshchoi osvity v prostir kroskulturnoho spilkuvaniia [Tekst] / Nataliia Oleksandrivna Mykhalchuk // Filolohichni studii. Naukovyi chasopys. – Lutsk, 2004. – № 4. – S. 171–179.
16. Mykhalchuk N.O. Metodolohichni zasady pidhotovky perekkladachiv u svitli Bolonskoho protsesu [Tekst] / Nataliia Oleksandrivna Mykhalchuk // Pereklad u 21 stolitti // Tezy naukovi konferentsii 11 bereznia 2005 roku, m. Kharkiv. – Kharkiv, 2005. – S. 51–52.
17. Moliako V.O. Stratehii tvorchoi diialnosti: shkola V.O. Moliako [Tekst] / Valentyn Oleksiiovych Moliako / [za red. V.O. Moliako]. – K. : Osvita Ukrainy, 2008. – 702 s.

18. Semychenko V.A. Mystetstvo vzaiemorozuminnia. Psykholohiia ta pedahohika simeinoho spilkuvannia : [navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshch. navch. zakladiv] / V.A. Semychenko, V.S. Zasluzheniuk. – [2-he vyd.]. – K. : Veselka, 1998. – 214 s.
19. Shvalb Yu.M. Psykholohichni modeli sotsializatsii osobystosti [Tekst] / Yurii Mykhailovych Shvalb // Aktualni problemy psykholohii : zb. nauk. pr. In-tu psykholohii imeni H.S.Kostiuka NAPN Ukrainy / za red. S.D.Maksymenka. – № 7. Vyp. 38. – 2015. – S. 503–517.
20. Shvalb Yu.M. Uchebnaya deyatelnost' v sisteme professional'noj podgotovki pedagoga [Tekst] / Yurij Mixajlovich Shvalb // Aktualni problemy psykholohii : Zb. nauk. pr. In-tu psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy / za red. S.D. Maksymenka. – T. 7. – K. : Lohos, 2008. – S. 251–255.
21. Yunatskyi O. V. Kryminalistychni modeliuvannia piznavalnoi diialnosti slidchoho [Tekst] : dys. ... kand. yuryd. Nauk : 12.00.09 / O.V. Yunatskyi ; Zaporizkyi yurydychnyi in-t MVS Ukrainy. – Zaporizhzhia, 2004. – 206 s.
22. Britell T.K. Competency and Excellence [Text] / T.K. Britell // Minimum Competency Achivement Testing / [ed. by Taeger R.M., Tiltl C.K. (eds).]. – Berkeley, 1980. – P. 23–29.
23. Ivashkevych I.V. The structure of the professional competence of a lawyer [Electronic resource] / I.V. Ivashkevych // Technologies of intellect development. – Vol. 2, No. 2 (13). – 2016. – http://www.psytir.org.ua/index.php/technology_intellect_develop/issue/current.
24. Jarvis P. Adult and Continuing Education. Theory and Practice [Text] / P. Jarvis. – London and New York, 1995. – P. 80–81.

Примачок Л.Л.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ESSENCE OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS, WHICH MASTER THE PROFESSION OF A SPECIALIST OF PHYSICAL REHABILITATION

The article deals with the problem of psychological essence of the process of professional development of the person. The means of psychological and pedagogical support for the professional formation of students of higher educational establishments, which, among other things, master the profession of a specialist of physical rehabilitation, were substantiated. The author of the article states that under the process of the professional development of the person is understood the development of his/her potential and resources that promote professional self-development and self-realization in the context of universal human culture, taking into account the specific conditions of life and professional activity in the process of mastering and reproducing social norms and values. In the article the professional development of the person is considered from the standpoint of ratio-humanistic psychology as a process of management and modelling a subjective professional and personal position (taking into account the number of subjective and objective factors), which actualize the process of implementing strategies for managing personal resources involved into a professional development of the person.

It was noted that the solution of these problems and contradictions should be directed onto all educational and educational potential of higher educational institutions, such as: the theoretical understanding of the problems of the development of professional competencies of students (goals, tasks, content of the educational process, introduction of the latest educational technologies, evaluation of their results); the development of educational standards of a new generation taking into account the transition onto two-stage training of students (bachelor, master) with a focus on a competent approach in education; the construction of the educational process into a whole system, taking into account the achievements of main results – training a specialist with a high level of professional competence (at a level of acme of professional skills); the transition of each teacher involved into the process of preparing future specialists from the actual and factual transference of professionally relevant information; to replace

the “subject-object” relationships by “subject-subject” ones, the systemic vision of a future specialist as a harmonious person and highly skilled professional; the organization of socio-pedagogical essence of educational process aimed at the integration of vocational training and education of future specialists, educational and extra-curricular activities.

Key words: *professional development, psychological and pedagogical essence, professional skills, professional personal position, ratio-humanistic psychology, subject-subject interpersonal relationships, harmonic person.*

Примачок Л.Л.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ, ЯКІ ОПАНОВУЮТЬ ФАХ ФІЗИЧНОГО РЕАБІЛІТОЛОГА

В статті розкрито психологічну сутність процесу професійного становлення особистості. Обґрунтовано засоби психолого-педагогічного забезпечення професійного становлення студентів вищих освітніх закладів, які, в тому числі, опановують фах фізичного реабілітолога. Автором статті зазначено, що під процесом професійного становлення особистості розуміється розвиток його потенціалів і ресурсів, які сприяють професійному саморозвиткові і самореалізації в контексті загальнолюдської культури, з врахуванням конкретних умов життєдіяльності та професійної діяльності в процесі опанування і відтворення ним соціальних норм та цінностей. В статті професійне становлення особистості розглядається з позицій раціогуманістичної психології як управління процесом формування суб'єктної професійно-особистісної позиції (з урахуванням всієї кількості суб'єктивних і об'єктивних чинників), які актуалізують процес реалізації стратегій управління особистісними ресурсами, задіяними для здійснення професійного становлення індивіда.

Зазначено, що на розв'язання вказаних проблем і протиріч слід спрямувати весь навчально-виховний потенціал вищого освітнього закладу, а саме: на теоретичне осмислення проблем формування професійних компетентностей студентів (цілей, завдань, змісту навчального процесу, впровадження новітніх освітніх технологій, оцінку їх результатів); на розробку освітніх стандартів нового покоління з урахуванням переходу на двоступеневу підготовку студентів (бакалавр, магістр) з орієнтуванням на компетентнісний підхід до навчання і виховання випускника; на побудову всього навчально-виховного процесу з урахуванням досягнення головного результату – підготовки спеціаліста із високим рівнем сформованості професійної компетентності (на рівні акме професійної майстерності); на перехід кожного викладача, залученого до процесу підготовки майбутніх спеціалістів, від фактичної та фактологічної передачі професійно значущої інформації; на зміну «суб'єкт-об'єктних» взаємостосунків на «суб'єктно-суб'єктні», системне бачення майбутнього спеціаліста як гармонійної особистості та високваліфікованого професіонала; на організацію соціально-педагогічного забезпечення освітнього процесу, спрямованого на інтеграцію професійного навчання і виховання майбутніх фахівців, навчальної і позанавчальної діяльності тощо.

Ключові слова: *професійне становлення, психолого-педагогічне забезпечення, професійна майстерність, професійно-особистісна позиція, раціогуманістична психологія, суб'єкт-суб'єктні взаємостосунки, гармонійна особистість.*